

FOKUS: KRISEN I SYRIA: REGIONALE KONSEKVENSER

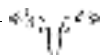
Elsker, elsker ikke ... Libanon, Palestina og Syria

KAI E. KVERME

MA, prosjektkoordinator, Universitetet i Oslo
k.e.kverme@ikos.uio.no

JACOB HØIGILT

Ph.d., forsker, Fafo
jacob.hoigilt@fafo.no

Konflikten i Syria har store konsekvenser for de to små nabolandene i vest og sør, Libanon og De okkuperte palestinske områdene (OPO). Hvilke implikasjoner har den syriske borgerkrigen for de sentrale politiske aktørene i disse landene? Dette spørsmålet er interessant i seg selv. Imidlertid er både Libanon og OPO viktige brikker i den regionale maktbalansen, og deres politiske dynamikk henger tett sammen med relasjoner og handlingsmønstre mellom de sentrale statene i Midtøsten. I det følgende skal vi analysere forholdet mellom Syria, Libanon og OPO i lys av en viktig regional problemstilling: ideen om en fornyet kald krig i den arabiske verden.

Begrepet «den arabiske kalde krigen» ble innført av Malcolm Kerr i en klassisk studie som analyserte konflikten mellom de konservative monarkiene og de radikale republikkene i den arabiske verden på 1950- og 60-tallet (Kerr 1971). Hovedskillelinjen i denne konflikten gikk mellom en pan-arabisk, sosialistisk ideologi om arabisk enhet og samling, forfektet av blant andre Gamal Abd al-Nasir, og en nasjonalstat-ideologi tuftet på konservative verdier og religion, som monarkene i Saudi-Arabia og Jordan kjempet for. Nylig har Morten Valbjørn og André Bank re-aktualisert dette begrepet: De mener at krigen mellom Israel og Libanon i 2006 og den israelske invasjonen av Gaza i 2008/09 viser konturene av en ny arabisk kald krig (Valbjørn & Bank 2012, 2007). Denne gangen går ikke konflikten bare mellom forskjellige regimer, men også mellom autoritære regimer og andre krefter i samfunnet. To trekk er sentrale. For det første ser man en ny pan-arabisk identitet på grasrota, som særlig kom til syne som følge

av invasjonen av Irak i 2003 og den mislykkede Oslo-prosessen. Denne folkelige arabismen utfordrer de sittende regimene, som bare har sitt eget beste for øye og har unngått å konfrontere Vesten og Israel. For det andre har ikke-statlige, islamistiske aktører som Hamas i OPO og Hizballah i Libanon tatt opp kampen mot israelsk okkupasjon og vestlig dominans. Slik kan de gjøre seg til representanter for den folkelige arabismen og utfordre de autoritære regimene. «Folket mot regimene» og en islamistisk motstandsideologi er hovedingrediensene i den nye arabiske kalde krigen.

Det ville imidlertid vært meningsløst å snakke om en kald krig uten at det var stater med i bildet, og denne gangen er det Syria og det ikke-arabiske Iran som har vært på den radikale siden, mens land som Egypt, Jordan og Gulf-statene har representert den vestvennlige, konservative siden. Denne kalde krigen har inntil nylig gitt seg uttrykk i konflikten mellom den såkalte «motstandsfronten», som består av Hamas, Hizballah, Syria og Iran på den ene siden, og de vestvennlige regimene, med Saudi-Arabia og Egypt i spissen, på den andre. De ikke-statlige organisasjonene Hamas og Hizballah har gjort konkret, fysisk motstand mot okkupasjon og søkt å vinne økt innflytelse i Libanon og OPO, mens Iran og Syria har støttet dem politisk, militært og økonomisk (El Husseini 2010; Fuller 2007). Hizballah har ayatollah Khamenei som sin åndelige leder, og Damaskus har vært Hamas' politiske hovedsete, siden Khalid Mishal, lederen for Hamas' politbyrå, har sittet der. Religiøs sekterisme er også en del av bildet, selv om den nok er et politisk redskap mer enn en drivkraft i seg selv. Iran er som kjent en sjia-muslimsk republikk, og Hizballah er en sjia-islamistisk motstandsbevegelse. Syria styres av alawier, en religiøs gruppe som assosieres med sjia-islam blant mange muslimer. Det er altså bare Hamas som er sunni-muslimsk blant aktørene i motstandsfronten, og dette har fått sunni-muslimske regimer og religiøse ledere til å advare mot et sjia-muslimsk, og nærmere bestemt iransk, forsøk på å dominere regionen og undertrykke sunni-islam. Både Saudi-Arabia og Egypt har lagt seg på en slik linje og nøret opp under en mistro til sjia-muslimer i hele regionen.

Nå er altså en av Hizballah og Hamas' viktigste politiske støttespillere i fritt fall. Hvordan påvirkes Libanon, OPO og dynamikken i den arabiske kalde krigen?

Libanon

Libanons forhold til Syria har i flere tiår vært en kilde til splittelse blant landets befolkning, fra Syria intervenerte militært i 1976 og ble en part i den femten år lange borgerkrigen, og frem til i dag. Etter drapet på tidligere statsminister Rafiq al-Hariri i 2005 fremstod imidlertid dette forholdet som hovedskillelinjen i libanesisk politikk. Frem til da hadde kritikken av Syrias

okkupasjon av Libanon først og fremst kommet fra kristne partier, som fra borgerkrigens avslutning hadde blitt fullstendig marginalisert. Alle de viktige lederne var enten i eksil, som Amin Gemayel og Michel Aoun, eller fengslet, som Samir Geagea, og partiene de tilhørte var blitt forbudt eller overtatt av pro-syriske krefter. Etter drapet på al-Hariri oppstod en bred folkebevegelse som klarte å presse syrerne til å avslutte den militære okkupasjonen, ikke minst grunnet en massiv oppslutning fra sunnimuslimsk hold. I kjølvannet av dette kom Aoun tilbake fra sitt eksil og Geagea ble satt fri. Men forholdet til Syria forble den viktigste kilden til konflikt, ikke minst etter at Aoun inn gikk en allianse med pro-syriske Hizballah i 2006 i raseri over å ikke bli nominert som presidentkandidat av den anti-syriske 14. mars-alliansen.

Opprøret i Syria påvirker derfor Libanon sterkt, både staten som sådan og de forskjellige politiske partiene og bevegelsene. I et politisk system der representasjon er basert på religiøs/sekterisk tilhørighet, spiller fremtredende familier en stor rolle, blant kristne så vel som muslimer, og familier som Pharaon, Salam og Ussayran har stor innflytelse. Etablerte partier søker etter beste evne å kooptere disse, for å sikre seg den legitimitet en slik støtte tradisjonelt gir. En konsekvens av opprøret i Syria er at den muslimske eliten, både sunni og sjia, må forholde seg til at aktører utenfor den tradisjonelle maktbalansen gjør seg sterkere gjeldende.

Offisielt har den libanesiske regjeringen valgt en politikk med å distansere seg fra konflikten i nabolandet, men i praksis har denne politikken vært en støtte til det syriske regimet. Libanon var i 2011 et av de ikke-permanente medlemmene av FNs sikkerhetsråd, der landet stemte mot resolusjonsforslag som kritiserte syriske myndigheter. Gjennom nesten hele opprøret har syriske regjeringsstyrker på forskjellige måter og på forskjellige steder krenket grensen mellom de to landene. Mange er drept på libanesiske jord etter å ha blitt skutt av syriske styrker, hus er ødelagt og syriske flyktninger forfulgt. Dette har ikke ført til noen protester fra offisielt libanesiske hold, men hvis en ku vandrer inn på libanesiske territorium fra Israel, fører det til høylytte protester fra de samme myndighetene (*Daily Star* 04.08.2009).

Det partiet som i størst grad påvirkes av konflikten i Syria er Hizballah. For Hizballah har den strategiske alliansen med Asads regime vært av uvurderlig betydning helt fra partiet ble grunnlagt på åttitallet. Både våpen og personell fra Iran har kommet via Syria, og partiet har også hatt våpenlagre og treningsleire der. Syria har også gitt Hizballah politisk ryggdekning: Hizballah og Iran har sammen med Syria og Hamas utgjort den såkalte motstandsfronten i den nye arabiske kalde krigen.

En libanesiske journalist kalte Syria for Hizballahs lunger, og mente at partiet med opprøret i Syria var på vei inn i en respirator.¹ Selv om dette nok er en overdrivelse, vil det syriske regimets fall representere et betyde-

1. Samtale med journalist i *Daily Star*, Maarab, Libanon 27.06.12.

lig tilbakeslag for partiet, både politisk og militært. Det vil være langt mer risikabelt å frakte våpen fra Iran inn gjennom flyplassen i Beirut eller en av havnene langs kysten, for i begge tilfeller vil Israel ha bedre mulighet til å overvåke dette og til å forsøke å stanse leveransene.

For Hizballah representerte opprørene mot regimene til Mubarak og andre arabiske despoter en kilde til økt legitimering: partiet har konsekvent vært fiendtlig innstilt til disse regimene for deres manglende vilje til å konfrontere Israel og for deres undertrykkelse av politiske motstandere. Men deres støtte til Asad-regimets blodige forsøk på å slå ned et opprør hvis fremste mål er demokrati og politisk frihet, har gjort den arabiske våren til et mareritt for partiet. Dobbeltmoralen er slående, og den populariteten de kunne vise til på grasroten i andre arabiske land, ikke minst i Syria, er vendt til raseri over at partiet har valgt å fortsette sin allianse med Asad-regimet. Hizballah har i realiteten få alternativer til kursen det har valgt, og her kommer spørsmålet om sekterisme inn. Som en sjia-muslimsk bevegelse direkte tilknyttet den iranske revolusjonen, kan ikke Hizballah vente mye støtte fra pragmatiske sunni-islamister i den arabiske verden. Hizballah er bundet til de radikale regimene i den kalde krigen – Syria og Iran – i større grad enn Hamas.

Til alt overmål blir partiets hegemoni over landets sjiaer også utfordret av klansammenslutninger, som man tidligere har gjort sitt ytterste for å kooptere. Da et medlem av den sjia-muslimske Miqdad-klanen fra Biqaa-området ble kidnappet i Syria, førte det til at klansmenn i Libanon kidnappet flere titalls syrere og et par tyrkere. Dette er en av mange klaner partiet i årevis har prøvd å kooptere, og selv om Hizballah prøver å utnytte dette til egen fordel, er partiet tydelig ukomfortable med at det ikke er dem som setter dagsorden og at klanen opptrer som en uavhengig aktør (Nasrallah 2012).

For Libanons sunnimuslimer, og Mustaqbal-bevegelsen (Fremtid) under Saad al-Hariris ledelse, har opprøret i Syria vært en utfordring. På den ene siden støtter det store flertallet av denne gruppen opprøret helhjertet, men for Mustaqbal har det vært problematisk å følge opp dette. Mustaqbal er under press fra Hizballah og andre grupper, som følger situasjonen i nord nøye for å sikre at denne delen av landet ikke blir en «sikker sone» for opprørerne, og for å hindre at våpen smugles over grensen til opprørerne.

Dette har ført til at andre grupper, ikke minst forskjellige (sunnimuslimer) salafist-bevegelser, har inntatt en fremtredende rolle som støttepillere for opprøret. De yter humanitær hjelp til flyktingene, demonstrerer mot regjeringens offisielle politikk og søker å fremstå som et mer handlekraftig alternativ enn Mustaqbal. Denne støtten har ved noen anledninger også ført til konfrontasjoner med den libanesiske hæren, noe man fra Mustaqbals side for enhver pris søker å unngå (*Al-Jumhuriyya* 30.06.12). Ikke minst i forbindelse med konflikten mellom sunnier og ala-

witter i Tripoli, en konflikt som er mye eldre enn opprøret i Syria, blir dette tydelig. Mustaqbal-politikere fra byen gir klart uttrykk for at de mener alawittene er det syriske regimets forlengede arm, men uttrykker samtidig full støtte til hærens forsøk på å ta kontroll over situasjonen.

Blant kristne partier er meningene delte om opprøret i nabolandet. Partier som al-Quwwat al-Lubnaniyya (De libanesiske styrkene) og Kataib (Falangistene) støtter opprøret, men der al-Quwwat har uttrykt sin misnøye med regjeringens offisielle politikk og ønsket en klar støtte til opprøret, har Kataib støttet regjeringens politikk. Det er en utbredt frykt for at Libanon skal bli en part i konflikten, og al-Quwwats klare støtte til opprøret har ført til en konflikt med den maronittiske kirken og dens patriark, som har uttrykt bekymring for de kristnes situasjon i Syria og ment at det nåværende regimet vil være bedre enn et sunni-dominert regime ledet av Muslimbrødrene (Al-Hashim 2012). Samir Geagea, al-Quwwats leder, har derimot hyllet de syriske Muslimbrødrenes program, som går inn for en sekulær stat og like rettigheter for alle religiøse grupper.

Det er en allmenn oppfatning i Libanon, både blant politikere og befolkningen generelt, at den største faren landet står overfor er *fitna*, en konflikt mellom sunnier og sjaer. Dette er en konflikt som har ligget latent siden drapet på Rafiq al-Hariri i 2005, men etter at opprøret i Syria brøt ut har den eskalert.

Hizballahs respons på det økte presset er at man i økende grad har vært villig til å bruke makt for å intimidere sine motstandere. Etter at TV-stasjonen al-Jadid sendte et intervju med en radikal sunnipredikant i juni, ble stasjonen angrepet og forsøkt brent ned. En av gjerningsmennene ble arrestert, og det viste seg at han tilhører *saraja al-muqawama*, motstandsbrigadene, en organisasjon tilknyttet Hizballah (*Al-Nahar* 27.06.12). De verbale angrepene mot partiets motstandere tar også i økende grad form av trusler, ikke minst mot forkjemperne for en avvæpning.

Utsikten til et alliert regime i Syria i Syria har ført til en ny selvtilitt blant Libanons sunnier. Til tross for økt press fra politiske motstandere, har Mustaqbal intensivert kampen mot Hizballahs våpen og uttrykker en klar støtte til det syriske opprøret. Foreløpig har ikke de mer radikale krefte blant sunniene dannet egne partier, og man må anta at Mustaqbal vil gjøre sitt ytterste for å sikre seg deres støtte før parlamentsvalget i 2013.

De okkuperte palestinske områdene

Hovedmålet for palestinere i OPO er en egen stat og frihet fra israelsk okkupasjon. Et av de viktigste hindrene på veien er splittelsen mellom Hamas, som regjerer på Gaza-stripen, og den palestinske selvstyremyndigheten, som regjerer på deler av Vestbredden (det meste av den er under

israelsk kontroll). Uten en forent nasjonal ledelse er det umulig for palestinerne å kjempe effektivt mot okkupasjonen. Så langt kan man kanskje si at borgerkrigen i Syria har gagnet Hamas, men uten å fremme det palestinske folkets sak.

I utgangspunktet var ustabilitet i Syria slett ikke noe drømmescenario for Hamas-strategene. For det første førte det til at et politisk hovedsete for bevegelsen ble delvis lammet. For det andre er det en utbredt oppfatning at det syriske regimet, som domineres av et alawi-dynasti, helt fra begynnelsen av opprøret lot islamistene smake piskene særlig sterkt. I en slik situasjon ble det vanskelig å være en høflig gjest for Hamas, som selv er en sunni-islamistisk organisasjon og dermed deler ideologi med de syrerne regimet slår hardest ned på.

Strategien Hamas-lederne valgte var å sitte musestille og håpe at det hele skulle gå over. Til slutt ble de tvunget til å ta et valg. Den 24. februar 2012 holdt Hamas-lederen Ismail Haniyah, statsminister i Gaza, en tale i Egypt hvor han berømmet det syriske folkets kamp for demokrati (*Maan News Agency* 2012). Fire dager senere flyttet Hamas sitt politiske kontor fra Damaskus til Qatar, der generalsekretæren Khalid Mishal nå sitter, og Kairo, der nestlederen i politbyrået, Musa Abu Marzuq, satte opp et kontor.

Dette skrittet representerer en ganske dramatisk nyorientering som i sin tur har mye å si både for maktbalansen mellom Hamas og Fatah og forholdene i den nye arabiske kalde krigen. For å begynne med maktkampen mellom Hamas og Fatah, så er det trolig at Hamas paradoksalt nok har styrket seg som følge av at de mistet det syriske regimet som en alliert. Det at Hamas har søkt til pragmatiske bastioner som Qatar og Egypt, har gjort at de har vunnet flere støttespillere enn de har tapt – og støttespillere som kan få mye å si i tiden fremover. For eksempel er Jordan et viktig land i Hamas' kalkyler, siden det er nabolandet til Israel og Vestbredden og har støttet Hamas' rival Fatah og dets leder Mahmud Abbas. Omtrent samtidig med at Hamas trakk seg ut av Syria, ble ledere i organisasjonen invitert til Jordan, hvor Hamas har vært bannlyst siden 1999 (Farrell 2012). Når det gjelder de to landene Hamas nå har flyttet til, vil de etter alle solemerker bli sentrale i den arabiske verden fremover. Det knøttlille (og udemokratiske) Qatar har allerede brukt sine økonomiske muskler til å skaffe seg en sentral rolle som mekler i regionen. Egypt har siden februar 2011 befunnet seg i en kaotisk revolusjonær prosess, men har allerede vist vilje til å ta tilbake posisjonen som en regional tungvekt, etter at landet under Mubarak gjorde seg stadig mer anonymt og ubetydelig i regional politikk. Egypt var dessuten kjent for å støtte Fatah og Mahmud Abbas og stikke kjepper i hjulene for Hamas ved enhver anledning. At både Qatar og Egypt nå er verter for Hamas, gjør at organisasjonen vil stå sterkere i forhold til Fatah og den palestinske selvstyremyndigheten på Vestbredden. Det faktum at islamister

med nære ideologiske bånd til Hamas fått et politisk gjennombrudd i demokratiske valg i Tunisia og Egypt, styrker også bevegelsens selv tillit.

Det som er bra for Hamas, er imidlertid ikke nødvendigvis bra for palestinerne på Vestbredden og Gazastripen. Etter splittelsen mellom Fatah og Hamas i 2007 har begge bevegelsene utmerket seg ved å sette sine egne interesser foran det palestinske folkets. I utgangspunktet har Fatah et overtak, fordi Israel, USA og EU forholder seg først og fremst til den palestinske selvstyremyndigheten på Vestbredden. Imidlertid har islamistenes fremmarsj i og med den arabiske våren endret maktbalansen. Flere Hamas-ledere trives godt med å regjere på Gazastripen fremfor å spille annenfiolin i en forent nasjonalbevegelse der Fatah er toneangivende. Fatah-ledere på sin side sliter med indre strid, og trenger ikke utfordringer fra Hamas. Derfor har forsoningsprosessen mellom de to bevegelsene, som ble startet våren 2011, fått mer og mer preg av et tomt skuespill, med utsettelse og treneringer fra begge parter. Tilbake står det palestinske folket, som får stadig flere politiske ledere å bli desillusjonert over. Hamas har kanskje styrket seg, men det er foreløpig få tegn til at det gir palestinerne noen ny giv i frigjøringskampen mot Israel. De politiske endringene i regionen skjer imidlertid raskt, og det er på det rene at enkelte Hamas-ledere ønsker å bruke denne anledningen til å endre det palestinske politiske klimaet til det bedre. Hvorvidt de vil lykkes, er for tidlig å si.

Hvor er den kalde krigen?

La oss til slutt se på det regionale bildet. Hamas-ledelsens farvel til Damaskus kommer midt i en dramatisk politisk prosess som er i ferd med å endre hele det politiske kartet i Midtøsten og Nord-Afrika. De to hovedtrekkene ved den nye arabiske kalde krigen – folkelig opposisjon mot autoritære regimer og populariteten til ikke-statlige islamistiske motstandsbevegelser – er sentrale også i den arabiske våren. Imidlertid blir dynamikken i den nye arabiske kalde krigen nå endret inntil det punkt hvor Valbjørn og Banks analyse mister sin forklaringskraft, fordi de statlige aktørene er så endret. Det syriske regimet har, sammen med Iran, surfet på å målbære folkelig misnøye med vestvendte regimer gjennom å støtte islamistiske motstandsorganisasjoner på tvers av sunni/sjia-skillet – slik har folkelig pan-arabisme og islamisme blitt koblet sammen med de tradisjonelle motsetningene mellom stater i regionen. Nå har imidlertid bildet av den syriske staten som en alliert av den arabiske «mannen i gata» blitt knust i og med borgerkrigen og Hamas' avskjed med Damaskus tidligere i år. På sett og vis kan man si at Syria har blitt felt av sin egen regionale strategi, ikke minst nå som revolusjonære veteraner fra andre land, som Libya, drar til Syria for å bistå folket i dets kamp mot regimet. «Folket» har

altså vunnet en seier mot de autoritære regimene, men de to regimene som nøret opp under denne konflikten, det syriske og det iranske, står svekket tilbake.

Enda viktigere er det at hele det syriske regimet er på vei til å kollapse, og med det en hovedsøyle i den arabiske kalde krigen: Ingen vet nøyaktig hva som kommer etter, men et regime som er tett alliert med det iranske virker lite sannsynlig. Samtidig er det bevegelse på tvers blant enkelte andre aktører. I motsetning til det forrige regimet i Egypt har den islamistiske presidenten Muhammad Mursi rakt ut en hånd til Iran, til bekymring for de ultrakonservative salafistene i Egypt (Burhami 2012). For første gang siden 70-tallet besøkte en egyptisk president Iran da Mursi dro innom Teheran i august 2012. Han har også foreslått å opprette en regional kontaktgruppe for Syria bestående av Egypt, Iran, Saudi-Arabia og Tyrkia. Det blir stadig vanskeligere å bruke begrepet «kald krig» som en overgripende analytisk tilnærming til regionen, for Syria faller sammen, og enkelte sentrale aktører ser behovet for tøvær.

Dette bildet påvirker selvsagt Hamas og Hizballah, de to ikke-statlige elementene i den rakkende motstandsfronten. Begge må navigere i ukjent farvann. Hamas har riktignok noe mer lovende utsikter enn Hizballah, for Hamas-ledelsen kan orientere seg mot sunni-islamistiske bevegelser – de foreløpige vinnerne i den arabiske våren – mens Hizballah er mye sterkere bundet til to av taperne, de syriske og iranske regimene.² Uansett er det klart at bevegelsenes posisjoner og posisjonering er i flyt, og dette bidrar ytterligere til å forvirre kald krig-begrepet. Det er i ferd med å bli innhentet av den politiske dynamikken i regionen. Lokalt i OPO og Libanon er derimot lite endret på bakken, samtidig som spenningen stiger: Hamas og Fatah viser ikke tegn til forsoning, og et presset Hizballah oppfører seg stadig mer aggressivt overfor usikre sunni-muslimske og kristne aktører.

For å spissformulere: Som en konsekvens av at den kalde krigen blir stadig mer uoversiktlig og kanskje irrelevant på regionalt nivå, hardner allerede etablerte konfliktstrukturer til i Libanon og OPO. I Libanon kan den kalde krigen mellom pro-syriske og anti-syriske krefter når som helst bli varm.

Litteratur

Burhami, Yasir (24.08.2012) Ziyarat Duktur Mursi li-Iran wa khutut hamra (Dr. Mursis besøk til Iran og de røde linjene). Sawt al-Salaf, <http://www.salafvoice.com/article.php?a=6371&back>

2. For en analyse av de sekteriske implikasjonene av dette, se Kjetil Selviks bidrag i denne spalten.

- Daily Star* (04.08.2012) UNIFIL to build fence on Blue Line to guard against Zionist cows, s. 4.
- Farrell, Stephen (2012, January 29) Leader of Hamas Makes Rare Trip to Jordan. The New York Times. Retrieved from <http://www.nytimes.com/2012/01/30/world/middleeast/leader-of-hamas-makes-rare-trip-to-jordan.html>
- Fuller, Graham E. (2007) The Hizballah-Iran connection: model for Sunni resistance. *The Washington Quarterly*, 30 (1): 139–150.
- Al-Hashim, Joseph (2012) Wathiqat al-ikhwan al-muslimin wa al-ra'is al-suri al-masihi (Det muslimske Brorskapets dokument og den kristne syriske presidenten), kommentar i *Al-Jumhuriyya* 30.03.12, s. 3.
- El Husseini, Rola (2010) Hezbollah and the axis of refusal: Hamas, Iran and Syria. *Third World Quarterly*, 31 (5), 803–815.
- Al-Jumhuriyya* (30.06.2012) Al-Mustaqbal yarfa al-ghata an al-Asir wa «Hizballah» yuwajihu bil-wasata (Mustaqbal fjerner beskyttelsen til al-Asir og Hizballah konfronterer ham via stråmenn), s. 2.
- Al-Jumhuriyya* (10.08.2012) Samaha itarafa wa nadama wa Hizballah «lan yaskut» wa al-mahkama al-duwaliyya turaqib an kathb (Samaha innrømmet og angret, Hizballah vil ikke tie og den internasjonale domstolen overvåker [situasjonen] nøye), s. 2–3.
- Kerr, Malcolm H. (1971) *The Arab Cold War: Gamal 'Abd al-Nasir and His Rivals, 1958–1970*. Oxford: Oxford University Press (3. utg).
- Maan News Agency* (25.02.2012) Hamas tatakhalan al-Asad (Hamas forlater al-Asad). <http://www.maannews.net/arb/ViewDetails.aspx?ID=462946&MARK=%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3>Referanser
- Al-Nahar* (20.06.09) Jubayl wa Kisrawan: Taswit maruni wa sh'i'yakis hajm al-inqisam (Jbeil og Kesrwan: Den maronittiske og shiitiske stemmegivningen reflekterer omfanget av splittelsen). [Her er også stemmetallene for valgene i 2005 og 2009 i de to distriktene publisert.], s. 6.
- Al-Nahar* (27.06.2012) Al-mawquf Ala al-Din akhda li-jiraha masul fi-hizbillah zarahu (Den anholdte Ala al-Din gjennomgikk en operasjon, ansvarlig i Hizballah besøkte ham).
- Nasrallah, Hassan (2012) Asbaha al-wada kharij al-saytara, hatta li Hizbillah wa harakat Amal (Situasjonen [i Beirut] har kommet ut av kontroll, selv for Hizballah og Amal). Tale under markeringen av Jerusalemdagen 17.08.12.
- Valbjørn, Morten & Bank, André (2007) Signs of a new Arab cold war: The 2006 Lebanon War and the Sunni-Shi'i divide. *Middle East Report*, (242): 6–11.
- Valbjørn, Morten & Bank, André (2012) The new Arab cold war: Rediscovering the Arab dimension of Middle East regional politics. *Review of International Studies*, 38 (1): 3–24.